

Iris Borowy, historiadora de la medicina: «No trobarem una solució al problema dels residus si no canviem de mentalitat»

Fot. 1 Iris Borowy al Llatzeret de Maó, 7 de maig 2022. Fotografia de Julia Massó.

Parlem amb Iris Borowy, professora i investigadora de la Universitat de Shanghai, la Xina. Els seus estudis se centren en la història de la salut, les organitzacions internacionals i el desenvolupament sostenible. Més recentment s'ha interessat per la generació i la gestió de residus, una problemàtica que no deixa d'augmentar amb el pas del temps i que, en els últims anys, ha tingut un nou enemic, la covid-19. Borowy ha participat, com a professora, a l'onzena Escola Europea de Primavera d'Història de la Ciència i Divulgació Científica, celebrada a Maó els dies 5 a 7 de maig de 2022 i que ha tingut el significatiu títol de «Pandemics pasts, pandemics futures». Des de la SCHCT, vam aprofitar la seva visita a Maó per a parlar amb ella d'un tema que li preocupa més i més: els residus que produïm.¹

1. Traducció de l'anglès al català per Júlia Massó.

Quin ha estat l'impacte de la covid-19 en termes de generació i gestió de residus?

Terrible. Només cal imaginar les mascaretes que utilitzem i tirem, o els tests d'antígens fets de plàstic, que n'hi ha de diferents tipus i que són gairebé impossibles de reciclar. A més, tots són objectes d'un sol ús. No en conec les xifres exactes, però les quantitats són enormes. Molt probablement, en els pròxims anys, veurem l'impacte que això comporta.

Ha realitzat alguns estudis sobre els reptes creixents que la gestió de residus havia d'afrontar als anys setanta del segle passat. Realment, no ha millorat la situació?

No estic segura que no s'hagi millorat; molts aspectes ho han fet des dels anys 70. Fou llavors quan es prengué consciència, tant a escala nacional com internacional, de la necessitat de gestionar els residus. Això es degué a alguns grans escàndols, com el de Love Canal, que van impactar l'opinió pública als Estats Units. Davant d'aquest fet, era impossible que les autoritats locals i els governs no prestessin atenció al que estava passant. Arran d'aquí, almenys cinc o sis organitzacions internacionals van començar a dissenyar programes específics.

Quins canvis, positius i negatius, són els més rellevants?

Crec que moltes coses han canviat, perquè ara hi ha més dinàmiques de reciclatge en marxa, i la consciència sobre la generació de residus és més gran que fa 50 anys. En el que no s'ha millorat, i de fet, és fins i tot pitjor que abans, és que estem produint molts més residus. Crec que la gestió ha millorat una mica, i això és un bon senyal, però la producció ha crescut molt més. A hores d'ara hi ha moltes més persones al món, som més rics del que érem, i això és bo, ja que és una evolució positiva; però ser més rics significa tenir més coses i com més coses tenim, més en llancem.

Podria aquesta producció de residus provocar un col·lapse del medi ambient o tenir un impacte negatiu en la nostra salut?

No sé com serà el futur, però sé que la situació actual és molt preocupant. Aquestes quantitats de residus són un problema per al medi ambient, i nosaltres som part d'aquest medi ambient. També és important destacar que han augmentat els tipus de residus diferents. Per exemple, tenim més substàncies de les que hi havia fa 50 anys: compostos sintètics, com ara nous tipus de plàstics, perquè la indústria continua inventant més i més productes químics. Tot això pot resultar útil en la pràctica, però només una part molt petita d'aquests productes químics que estan al món han estat testats. El problema més greu és que no sabem quins són els seus efectes a llarg termini.

No hi ha estudis sobre les possibles conseqüències negatives d'aquests efectes a llarg termini?

Hi ha moltes evidències que suggereixen que una certa proporció d'aquestes substàncies actuen com disruptors endocrins. Aquestes substàncies, que entren en els nostres cossos i s'as-

semblen a les hormones, s'incorporen al nostre metabolisme i, per exemple, intervenen en el desenvolupament dels fetus durant l'embaràs... És com un gran experiment. Els efectes que hi haurà en una, dues o tres generacions, no els sabem. Altres tipus de residus que hi ha al món es desintegren, però molts d'ells no ho faran en molts anys. Això significa que s'estan introduint en els nostres àpats, en els oceans i en els peixos, i que, per tant, tindran un impacte negatiu sobre la biodiversitat. En algun moment, tornaran a nosaltres. No sé què passarà, però es fa difícil no entrar en pànic. Si no estàs espantat, és que no hi estàs prestant molta atenció.

Per què, tot i estar en continu desenvolupament i innovació, encara no s'ha trobat una solució per a la gestió dels residus?

Això és el mateix que em pregunto jo. La resposta curta és que no ho sé. Però la resposta llarga és que no hi ha prou incentius per canviar la manera com vivim. No hi ha prou interès per part dels productors o les companyies. Molts dels meus col·legues veuen això com un problema del capitalisme. Produir més coses d'un sol ús és beneficiós per a l'economia perquè fa que la gent continuï comprant. Personalment, jo crec que aquest és un dels motius, però no l'únic, perquè tots generem residus. Ens agrada comprar coses, roba, cosmètics, mòbils... ¿Quants mòbils hem comprat al llarg de la nostra vida? Estadísticament, el temps mitjà que una persona fa servir el seu telèfon mòbil és de dos anys, fins i tot menys. I, després n'adquireix un de nou. Aquest objecte no desapareix, va a algun lloc. Pensem en tota la gent que hi ha al món i cadascun d'ells comprant un mòbil nou cada dos anys.

Creu que es pot trobar una solució?

Jo crec que no trobarem una solució al problema dels residus si no canvia la nostra forma de produir. I això probablement no succeirà si els marcs polítics no canvien. Tanmateix, no soc del tot pessimista. Com a consumidors, hauria de ser més econòmic per a nosaltres comprar alguna cosa de millor qualitat i que duri més. Això també significa que hem de ser capaços de canviar les nostres ments.

Com?

No és fàcil canviar de forma radical la nostra manera de pensar i d'actuar. Simplement ens agrada tenir coses, és una cosa que està en els nostres gens, perquè durant els últims 200.000 anys hem estat pobres. El nostre cervell està dissenyat per buscar més coses, perquè d'aquesta manera creu que sobreviurem. La idea de tenir més i més coses, que és la base de la creació de residus, és molt recent. I, algunes vegades, les solucions es poden trobar de manera relativament senzilla, però en altres ocasions no.

Quines serien aquestes solucions més senzilles?

Potser si intercanviéssim més, compréssim menys, o lloguéssim... Moltes vegades comprem coses que només fem servir una vegada a l'any. No és necessari tenir aquest o aquell

objecte, es pot llogar; però, per fer això, es requereixen dues coses: persones que siguin conscients que no necessiten aquell objecte i que estiguin disposades a pagar per ell quan realment els faci falta. Això podria ser una solució per afrontar la situació. Estic convençuda que allò realment important és que som nosaltres, com a consumidors i com a votants, la possible solució del problema, perquè necessitem votar partits i governs que canviïn el marc polític.

I pel que fa a la producció industrial?

També han de canviar les empreses, perquè només comprarem coses de bona qualitat si se'ns ofereixen de manera accessible i si les podem utilitzar. Les empreses també tenen la responsabilitat de vigilar les substàncies i els embalatges que fan servir. Els governs tenen una gran responsabilitat perquè una corporació estarà en competència amb una altra i crec que haurien de jugar en un mateix nivell i és on entren els governs, o fins i tot les organitzacions internacionals. És un repte enorme, però no vull viure amb la idea que no hi ha res que puguem fer. A certs nivells tots podem fer alguna cosa, perquè actuem en aquest món, en la manera com comprem i rebutgem i en quanta pressió exercim sobre els altres nivells.

Quin és el paper de l'historiador de la ciència pel que fa a la salut global i el futur del medi ambient?

Nosaltres expliquem la història del món o, almenys, ho intentem. Som historiadors, no profetes. Tanmateix, podem explicar que el món que tenim avui, que inclou els reptes actuals i els reptes del futur, són el resultat de decisions preses en el passat. El món que tenim avui podria ser totalment diferent si s'haguessin pres altres decisions en el passat. Però això també significa que el món del futur serà el resultat de les decisions que prenguem ara, en el present. Jo crec que aquesta és la major responsabilitat de l'historiador de la ciència, mostrar com està fet el món. Jo soc en part responsable del món que tenim, i les generacions actuals seran responsables del món que deixin als seus fills.

Cathaysa González

Institut Interuniversitari López Piñero (Universitat de València)